Oulu-lehti 8.10.1995
Kuva: Atte Kalajoki

Panu

"Hemlighus"

Huussin jokainen sivistynyt ihminen tuntee, mutta "hemlighus" — vieraalta tuntuu, eikö vain! Minulle sanojen asiayhteys selvisi sattumoisin jo vuosikymmeniä sitten. En vain ole saanut kirjoitetuksi siitä, häveliäisyyssyistäkö, mene tiedä. Sellainen kasvatus kai, että oli luonnollista, että kaikkein luonnollisimmista asioista ei turhaan puhuttu.

Jouluna joulupukki kuitenkin yllätti minut kirjalla, jonka kannessa oli siistinnäköinen huussin kuva ja kirjan nimikin **Huussi**, isoin kirjaimin. Myös kirjailijoiden nimet kanteen on merkitty, joskin vain pienin kirjaimin. Oikein sivistävä ja hauska kirja, suosittelen!

Vaikka olenkin niin myöhäsyntyinen oululainen, että olen syntynyt kivitaloon, jossa jo alun alkaen oli WC eli vesiclosetti, on myös sana huussi tuttu niin kaukaa kuin voin muistaa, sillä alusta alkaen minua on kasvatettu kesäisin maalla. Tämä ensimmäinen (ja ilmeisesti myös viimeinen) kivikotitaloni oli WC:eineen ikäisekseen edistyksellinen. Vain kuusi vuotta sitä vanhemmassa asuntoyhtiökivitalossa Kajaaninkadun varrella oli pihanperällä puurakenteinen ulkohuone, jossa jokaisella asukkaalla oli oma huussinsa.

Pihanperämme pientä rakennelmaa kai useimmiten puhuteltiin pikkukamariksi tai pikkulaksi, mutta tulivat ne huussi ja hyyskäkin tutuiksi. Joissakin taloissa se oli makki, kirjakielellä käymälä. Huussi kuin huussi. Ei tullut mieleenkään ihmetellä, mistä sana tuli. Sitten yhtäkkiä sattui pöydälle erään keskustakorttelin asemakaavapiirustus, "på svenska" tietenkin, sillä oli kysymys rakentamisesta joskus viime vuosisadan puolivälissä. Tontit olivat nykyisessä Oulun kaupungintalon korttelissa, jossa ollutta Westerlundin salonkia oltiin laajentamassa Seurahuoneeksi, puutaloja kaikki, siinä vaiheessa.

Tontille oli piirretty monenkokoisia suorakulmaisia neliöitä, joista yhden kohdalle oli sirolla käsialalla kirjoitettu "hemlighus", muistini mukaan peräti genetiivisenä: "hemligshus". Muistan äimistelleeni aikani, kunnes sytytti: hus, "huus", huussi! Kun herrasväki puhui säädyllisesti lyhentäen "hus'ista", tuli siitä kansan kielellä tietenkin huussi, ilman mitään lainausmerkkejä. Tonttikartoista löydän myös merkinnät "uthusbygnad" tai pelkän "uthus", mihin kuului paljon muutakin kuin . . .

Muistan, että vähän ennen tätä tapausta olin katsellut tonttipiirustusta, jossa takapihalle yhden suorakulmion kohdalle oli kirjoitettu vaikeasti luettavissa ollut "latren(um)". Hienoimmasti! Sehän tulee peräti ranskasta: latrines, mutta on myös suomentunut peitesanaksi latriini.

Huussin historiaan kehoitan tutustumaan mainitun Esa Keron ja Juhani Seppovaaran kirjan avulla. Mahtavin heidän mainitsemistaan huusseista on itsensä C. L. Engelin piirtämä Isonkyrön Orisbergin 18-reikäinen, reiätkin muotoillut anatomisiksi. Moni sodanaikaisen upseerikoulun käynyt muistanee kiitollisuudella Niinisalon "Pohjoismaiden suurimman", ainoan paikan, jossa oli turvassa santsareilta. Istuinpaikat jäivät laskematta, mutta Engel jää kyllä toiseksi.
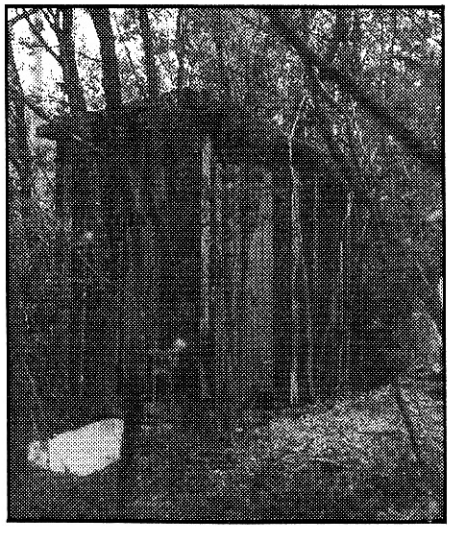
Tarinoitakin olisi. Muistanpa vain kertomuksen Oulun keskustassa asuneesta kauppaneuvoksesta (toinen veljeksistä!), jonka neuvoksetar päätti rakennuttaa puutaloonsa WC:n, jota neuvos itse ei kannattanut. WC tuli, mutta neuvospa jatkoi istuntojaan pihanperällä, kerrotaan. "Minkä sanoin sen sanoin." Luulenkin, että näissä "puuceissä" on syntynyt enemmän hyviä ideoita kuin valkeimmillakaan marmori-istuimilla.